

Tadeusiewicz, Hanna

"Katalog inkunabułów Biblioteki Wyższego Seminarium Duchownego w Tarnowie", Jolanta M. Marszalska, Tarnów 1997 : [recenzja]

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 43/2, 180-182

1998

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Katalog inkunabułów Biblioteki Wyższego Seminarium Duchownego w Tarnowie. Opracowała Jolanta M. Marszalska. Tarnów 1997, 154 s., ilustr.

Publikowanie katalogów inkunabułów i starych druków ma niebagatelną wartość dla badań naukowych, szczególnie historycznych i bibliologicznych. Ukazanie się każdego kolejnego spisu stanowi więc wydarzenie w nauce o książce w Polsce. Ostatnio, staraniem Wyższego Seminarium Duchownego w Tarnowie, przy finansowym wsparciu Komitetu Badań Naukowych, ogłoszono katalog inkunabułów przechowywanych w bibliotece tej uczelni w opracowaniu Jolanty Marszalskiej¹. Autorka dokonała pracy żmudnej i czasochłonnej, ale jakże potrzebnej w badaniach „nad dziedzictwem myśli ludzkiej i kulturą słowa pisanego”². Wydany w końcu 1997 r. katalog prezentuje, zgodnie z obowiązującymi zasadami opisu bibliograficznego starych druków, 146 pozycji w 127 woluminach, tj. tyle, ile liczy inkunabułów kolekcja zachowana do dziś w Bibliotece Wyższego Seminarium Duchownego w Tarnowie. Książnicę tę uwzględnił wśród posiadających w swych zbiorach druki z XV w. *Centralny Katalog Inkunabułów w Bibliotekach Polskich* opracowany przez Marię Bohonos i Elżbę Szandorowską w 1970 r.³. Zgromadzonymi w niej starymi drukami interesował się m.in. Kazimierz Piekarski w 1937 r., a po wojnie – Karol Estreicher junior.

Podstawowy zasób zbiorów XV w. (ponad 60 poz.) pochodzi z dawnej Biblioteki Opactwa Benedyktynów w Tyńcu, w tym najstarszy druk – Iohannesa Balbusa *Catholicon*, wytłoczony w Strasburgu u Adolphusa Ruscha ok. 1470 r. O najciekawszych inkunabułach, będących obecnie własnością Wyższego Seminarium Duchownego w Tarnowie, i ich prowieniencki pisze w *Wstępie* do katalogu J. Marszalska, która już w 1994 r. zaprezentowała inkunabuły tyńskie w bibliotece seminaryjnej w referacie wygłoszonym na Sesji naukowej poświęconej Benedyktynom z Tyńca w okresie średniowiecza⁴.

W skład kolekcji XV-wiecznych druków znajdujących się w tarnowskiej bibliotece wchodzi także inkunabuły pochodzące z innych bibliotek klasztornych i kościelnych z diecezji tarnowskiej (np. z Biecza, Nowego Sącza i Wojnicza), napływające do Biblioteki Wyższego Seminarium Duchownego w XIX stuleciu, o czym świadczą dobrze zachowane zapiski prowienienckie. Wśród najstarszych inkunabułów znalazły się również najstarsze druki wytłoczone w oficynach funkcjonujących na ziemiach polskich w XV w. (m.in. typografa z Bawarii Kaspra Straubego, wydane w Krakowie ok. 1475–1476 r.). Jak stwierdziła J. Marszalska tarnowskie inkunabuły pochodzą z 70 oficyn, pracujących w 22 ośrodkach drukarsko-wydawniczych ówczesnej Europy. Przeważają dzieła z tłoczni niemieckich, zwłaszcza ze Strasburga (47 poz.), Niemcy bowiem byli głównymi dostawcami na nasz rynek *Biblii*, ksiąg liturgicznych i teologicznych; są też wytwory typografii rzymskiej, weneckiej, szwajcarskiej, niderlandzkiej. Są to dzieła w języku łacińskim o treści religijnej (liturgiczne, zbiory kazań, mszały, brewiarze, żywoty świętych, wydania *Biblii*) oraz filozoficznej i prawniczej. Wiele inkunabułów

posiada piękne zdobienia (inicjały, ilustracje, floratury) wykonane ręcznie lub techniką drzeworytową, a także kunsztowne oprawy oryginalne i późniejsze z XVI i XVII w., wykonane z desek obciążniętych białą lub brunatną, wytłaczaną skórą, zapinane na cyzelowane kłamry, zabezpieczone przed zniszczeniem metalowymi narożnikami i guzami. Cennym materiałem dla badaczy są zapisy i glosy marginalne, podkreślenia i wykrzykniki, zamieszczane sentencje i przysłowia.

Opracowany przez J. Marsszalską *Katalog inkunabułów Biblioteki Wyższego Seminarium Duchownego w Tarnowie* ma układ alfabetyczny haseł autorskich i tytułowych, opisy bibliograficzne uzupełnione zostały m.in. numerem cytowanej literatury podstawowej dla danej pozycji, opisem cech indywidualnych egzemplarza, prowienienią w porządku chronologicznym, opisem oprawy i aktualną sygnaturą biblioteki seminaryjnej. Przejrzyście skonstruowany podstawowy zrab katalogu wzbogaciła autorka indeksem drukarzy i nakładców w układzie alfabetycznym, odsyłającym do miast, w których tłoczyli oraz indeksem topo-typograficznym, wykazującym w porządku alfabetycznym krajów, miast i drukarzy (odsyła do numerów pozycji katalogowych). Spis inkunabułów uzupełniają nadto konkordancje numerów bibliograficznych i numerów katalogu, konkordancje sygnatur inkunabułów i numerów katalogu, sygnatur *Katalogu Inkunabułów* i numerów katalogu oraz sygnatur bibliotecznych i numerów katalogu. J. Marszalska sporządziła również indeks prowienieneci i wykaz literatury wykorzystanej przy opracowaniu prowienieneci. *Katalog inkunabułów Biblioteki Wyższego Seminarium Duchownego w Tarnowie* ilustrują fotografie kolorowe (17 poz.) i czarno-białe (8 poz.) XV-wiecznych druków z kolekcji tarnowskiej.

Prezentowany *Katalog inkunabułów*, przygotowany przez Jolantę G. Marszalską rzetelnie i kompetentnie, będzie z pewnością służył nauce polskiej. Jest on jeszcze jednym świadectwem zasobności naszych bibliotek w najstarsze wytwory oficyn europejskich, dokumentuje zapotrzebowanie na literaturę religijną i świecką w średniowiecznej Polsce, wskazuje na pochodzenie książek i drogi ich wędrówek na przestrzeni dziejów. Nadto jest on dowodem zainteresowań i umiejętności badawczych pracowników polskich bibliotek publicznych, których wyróżniającym reprezentantem jest Pani mgr Jolanta Marszalska – bibliotekarka i aktywny zarazem pracownik naukowy. Dobrze się stało, że inkunabuły seminarium tarnowskiego doczekały się tak starannego opracowania, a książka dotarła do wszystkich zainteresowanych.

Przypisy

¹ *Katalog inkunabułów Biblioteki Wyższego Seminarium Duchownego w Tarnowie*. Opracowała Jolanta M. Marszalska. Tarnów 1997, 154 s., ilustr.

² Tamże s. 18.

³ A. Kawecka-Gryczowa: *Wstęp do Incunabula quae in Bibliothecis Poloniae asservantur*. T. 1. Wrocław 1970 s. XXIX.

⁴ J. Marszałska: *Inkunabuły tynieckie w zbiorze Biblioteki Wyższego Seminarium Duchownego w Tarnowie*. W: *Benedyktyni Tynieccy w Średniowieczu. Materiały Sesji Naukowej Wawel-Tyniec, 13–15.10*. Tyniec 1994 s. 290.

Hanna Tadeusiewicz
(Łódź)